

אגרת הויכוח

בביאור ההסכמה אשר בין התורה והחכמה.
לר' שם טוב ברי' יוסף אבן פלקירה ז"ל.

Dialog

zwischen

einem Orthodoxen und einem Philosophen

von

Schem-Tob b. Josef Palquera.

Nach den Editionen von Constantinopel und Prag heraus-
gegeben von

Dr. Ad. Jellinek.

Wien, 1875.

Brüder Winter (vormals Herzfeld & Bauer).

ספרית מקורות

ירושלים, תש"ל

דברי המוציא לאור

החכם הנכבד ר' שם טוב ברי' יוסף אבן פלקירה כבר קרא בשמותם את הספרים אשר חנר בכחרותו בריש ספר המבקש צד י"ב אשר החל לכתוב בחדש מרחשון שנת ה' אלפים כ"ד ליצירה ויחצו אז ימיו ועברו שנותיו נקודת השבעים וקרבה שנת הארבעים משנות חייו ואלו הם דבריו שם: «חברתי הלכות חולין והנהגת הבריות והנהגת הנפש אשר ללב רפאות ותועלת לאברים במאמרים שקולים, ואגרת המוסר המבארת יושר הפעלים, וצרי היגון המשמח אבלים, ומגלת הזכרון וזרתי בה העתים שעברו עלינו, כילעת יום ביום גדודי התלאות יבואו אלינו, ואגרת הויכוח בביאור ההסכמה אשר בין התורה(1) והחכמה, וראשית חכמה וספר המעלות, וזרתי בהם תכלית חכמה והתועלות, ומעלת בני אדם הגדולות, וזה השיגה יד דעתי בילדותי, ואלה ילדו מחשבותי בבחרותי. אחרי כלות ימי הבחרות חבר ס' הנפש הנדפס בלבוב תקצ"ה ועם פירוש מאת ר' ישראל חיים קליין בוורשא תרכ"ד ומוזכר שם בהקדמתו שחבר ספר בדעות הפילוסופים(2), ולעת זקנתו כתב ספר מורה המורה(3) על מורה הנבוכים ומביא שם שמות ספרים אחרים אשר הוליד ברוחו כמו פירוש לתורה ולשאר ספרי קודש(צד וי), ספר הדרש על מדרשי חז"ל(צד ק"ד), אגרת החלום על עניין החלומות(צד קל"א), פירוש משלי(צד קמ"ה), וחבר ג"כ ספר שלמות המעשים המונה בעקד כ"י פריש קובץ 700 והעתיק מעברית לערבית לקומים מספר מקור חיים לרשב"ג אשר יצאו לאור ע"י החכם ר' שלמה מונק ז"ל, וכתב מכתב ההתנצלות בעד ס' המורה הנדפס בסוף ס' מנחת קנאות.

- (1) כבר קדם לי' ס' עוז הפילוסוף הגדול אצן רשד צפ' הגדל הכלאנר צנה צנן המורה והסכמה מן הדנקות, הנמלא כ"י צין ספרי חוליות חיים קובץ 176 ובעיר ליינן קובץ 15. עיין דברי החכם נש"ש י"י זכשינת כ"י ליינן דף ו"ג.
- (2) מורנו ודכנו החכם ריע"ל לונג כ"י נועה להאמין ספ' דעות הפילוסופים הנמלא כ"י צליין קובץ 20 ובעקד ספרי זי רוקי קובץ 164 הוא נעשה ידי ל' ס' עוז נש"ש שמוחס שט ל' שנואל אצן הצון. עיין המזכיר לנש"ש שנה ע' זל 135, ואס דשאי לזון עם חכם אין כנווה ולהורות כהלמיד לפני רבו אני אומר שבכ' ה"ל יש פירות ואלה חסיד ממוגד לחסיד המוצר באגרת הויכוח. ח"ל ספר דעות הפילוסופים; ועל זה העניין מורה ס' פילוסוף אללס ועל זה מורה ס' חסיד צלשוכנו והוא מ"י עקנה הנעלות הילניות והסכליות ונפני שחקר עם הארץ המעלות הסכליות חנ"פ עקנה הילניות אמרו ח"ל לא ע"ה חסיד, עיין שינת כ"י ליינן זל 63.
- (3) צוקף הקדמה ס' מורה המורה אומר: וכונתי היתה בצמורי לסיחתי לי כספר זכרון לזמן סוקנה.

והאגרת הזאת אשר אנכי נותן היום לפני הקוראים והקונים יקרה היא במציאות אע"פ שיצאה לאור ב' פעמים בקוסטנטינא מחוברת עם אגרת אל תהי כאבותיך 4), ובפראג שנת ש"ע לפ"ק, ונפקד מושבה ברשימת אוצרות חיים וברשימת אהל יששכר, וכמה שנים יגעתי ולא יכלתי לקנותה ולהביאה אל הדר טובי הלא הם ספרי ואחרי מות הרב רמשי"ג ז"ל בפאדואה היתה לי למקנה מתוך ספריו האגרת הזאת דפוס פראג הסרים כה כמה דפים אשר מלא במכתב ידו היקרה, וידידי חכם ונדיב לב שזוה"ה ג"י בעיר ביעליץ השאיל לי במובו אגרת הויכוח דפוס קוסטנטינא 5), והנה תמהתי על המראה כי לא ראי זאת כראי זאת, כי ישנו ספר אחד ומפורד במליצותיו ובסגנון לשונו כמעט בכל דף ודף! ויעצתי בנפשי להדפיס הנוסחא של דפוס פראג ולהושיב במסגרות [ ] לשון דפוס קוסט' בשם ג"א כלומר גוסחא אחרת, ואני אומר כי כמעט כל כתבי יד של אגרת הויכוח נפרדים הם בלשונם וכמאמריהם כי כ"י פריש יש לו ג"כ גוסחאות אחרות כמו שתראה מתוך ההעתקות בסוף ההערה האחרונה אשר העתיק לי הבחור הבלשן דוקטור משה גרינוואלד ג"י, וראה כעין זה מצאתי לא לבד בספר הזה הנאמר על דרך השיר והמליצה כ"א ג"כ בספרי הלכה כמו שו"ת הר"ן הנדפסות ברומי ומיין בקוסטנ' ובקרימונה ומשונות אלו מאלו וכמו ס' סמ"ק הנדפס ראשונה בלי זכר מקום וזמן ושנית בקרימונה ושתי הווצאות האלה משונות הן ג"כ ביתר וחסר כמעט בכל דף ודף והמניה בקרימונה הודיע בסוף הספר שהיו לו שבע גוסחאות מתחלפות מוגהות ומדוייקות.

ועתה אתה קורא נעים פרוונקא תהיה לקרות האגרת היקרה הזאת ותחבר התורה המהורה עם החכמה התמימה כי אחיות הנה חוברות אשה אל אחותה כיריעות משכן ה'.

כתבתי פה ווינא יום ב' לסדר אלה פקודי המשכן תרל"ה לפ"ק.

אחרן יעללינעק.

4) עיין רשימה ספרי אוקספורד להחכם ונ"ש עמוד 2117.

5) אחי הערכת דפוס פראג עם דפוס ה"ל ונלחתי לראותו נפשי טנאיקסופלאח של החכם האלזנערשטאס נ"י הכולל ס' עלים חקר מן "אמתתן" על 10 טורה 10 מלמעט עז "מרבריך יהם מאמינים" על 17 טורה 1 מלמעלה ולא היה לחל י"י להשיג איקסופלאח אחר.

אגרת הויכוח

בביאור ההסכמה אשר בין התורה והחכמה.

אמרתי בתחלת זאת האגרת מאוד [נ"א מצוף] מתקו תוכחות חכמה אוגרת [מלת אוגרת חסרה בדפוס קוסמנמינא] יקרה [נ"א יקרו] מפז ומאחלמה, כל דרכיה דרכי נועם ואורחותיה תומה. המה אוזן לחקור לחפש דעת [נ"א ואורחותיה אורחות תומה, חוקר המה אוזן ומחפש דעת] לפי שומה, בערוך התורה מלחמה עם החכמה להוציא לאור תעלומה [נ"א בערוך מלחמת תוכחות ומוציא לאור תעלומה] אל תחשוב כי בדבר הזה יש בו ח"ו אשמה. אכן דע כי דברי ריבות אנשי [נ"א מוסיף לכב] שלום המה, והם דברי חפץ ובגהת נשמעים מאין חימה, ואף שבין התורה והמומה כל עת מלחמה, אל תחשבו כי איבת החכמה על התורה לשומה, או להיפוך איבת התורה על החכמה לרשתה; החושבים כך עד נשמה לא השכילו ברמה, כי החכמה אחות לתורה ותאומה, והמחשב בעומק בשניהם ימצא שזו לזו חומה, ואיש פקה אשר עין שכלו יפתח בחכמה, יראה כי על דברי יושר ואמת זו לזו מסכימה, אם תחפוץ לדעת סוד זה קומה, ושמע ממליצות אלו ההסכמה [נ"א אחר "מאין חימה": פותים (צ"ל פיתים) חושבים כי בין התורה ומומה כל עת מלחמה, חשבן כי איבת החכמה על פי התורה היא שומה, אמרו כל מוסדותיהם עד נשמה, לא השכילו כי החכמה אחות לתורה ותאומה, מעמיק מחשבת בשתיים ימצא כי זו לזו חומה, ואיש פקה את עיני שכלו חלק לו בחכמה, רואה כי על דברי יושר ואמת זו על זו מסכימה, אם תחפוץ לשמוע סוד זה קומה ושמע ההסכמה].

יתברך ויתעלה הבורא שדרך הישר לנו גלה, ומישר דרך אוהביו ויראיו. לאורה מאפלה ומבאר להם סתרי התורה בדרך סלולה, יתברך הוא ויתרום ויתנשא על כל ברכה ותהלה.

[ג"א יתברך וגו' נלה, המנחה אוהביו במעגלי האמת ומגלה להם
שעריה, המעיר קרוביו לחפש החכמה ומכאר להם סתריה, המוציאם
לאור גדול מאפלה, יתרוםם ויתנשא על כל כרכה ותהלה].
אמר שם טוב בר יוסף בן פלקירה: הכונה בזאת האגרת
אשר על דרך המשל והמליצה מחוברת, לכאר בה כי העיון בחכמות
האמתיות למי שחננו האל ברחמיו בשכל לעיין ולמצוא עמקיהון
אינו אסור מצד תורתנו והאמת מעיון שכלו אינו סותר דבר
מאמונתנו, ואמר כי נמצא כתוב בספר מספרי הזכרונות [ג"א
הנבונים] שהיו אנשים בזמן הזמנים, ומהם היו כתות [ג"א אנשים]
שנים, אנשי אמת ויראי שמים, האחד חסיד הונה יומם ולילה בתורה
ועוסק תמיד במקרא ונושא ונותן תמיד בהויות אביו ורבא, ובמי
הקושיות העזים נתן נתיבה ומדקדק במצות קלות והחמורות
והולך בדרכים הישרות, והשני פועל ומתעסק בתורה ובחכמה
פעמים ומחלק זמנו עת לעשות לה' לקרא האסור והמותי, ועת
בספרי חכמים, משתדל לחקור סודות התורה [ג"א התושיה], גם
לידע דברי פילוסופים [ג"א ומסתכל בדברי פילוסופיא] ועל כל
זאת און וחקר על פי התורה מדותיו, ומאשר במדות החכמים ז"ל
ארחותיו, וארכו הימים שהיו רואים זה את זה בעין האיבה, ותמיד
ביניהם מצה ומריבה, החסיד היה משמיע באזני המון העם שבעל
החכמה, ח"ו כופר בדת ורודף שקר ומרמה, והחכם היה מפרסם
להיפוך על בעל התורה, שעקר חסר מן הספר ודעתו קצרה,
ולמקצת הימים שם החכם על לבו להתוכח עם החסיד בדברים
שלא יהיה חושד בכשרים [ג"א ולהודיעו כי היה חושד כשרים]
ולאמת אצלו שהוא הולך בדרך הממוצעת, לחבר התורה כאהל
החכמה והדעת, ויאמר לו החכם אדוני חסיד לכף חובה אל תדינני,
ולמורד ולפושן אל תחשבני, לכה נא ונוכחה לפני כל רואה, נרדפה
ונדעה מי מאנתנו הולך בדרך הנכוחה, אם דרכך נכונה על דרכך
אשוב, ואם דרכי יהיה ישר גם אתה על דרכי תשוב.
השיב החסיד יישר כחך מדברייך [ג"א יישר בעיני זה הדבר]
אתה הפילוסוף אחלה פני ה' שיישר דרכינו זה לברד אכסוף.
אמר החכם אשאלך שתודיעני מה מצאת בי עול של כד
חובה תודיעני [צ"ל שלכף חובה תדינני] ומכת מורדים
ופושעים תחשבני.
השיב החסיד, הלילה לי לתת פגול לפעולתך ואין חשבון

לשלימות מעליך [נ"א ליהם עון לפעליך וחס ושלום לתת חסרון לשלמות מעלליך] ראיתך שלם מכל חסרון, ושאתה מתלמדיו של אהרן רוּדף שלום ואוהב שלום אוהב את הכריות ומקרֵב לתורה, ומדקדק במצוה קלה וחמורה, אבל יש לך דבר אחד מבאיש ריה תומתך ומאבד כל טובותיך וקרוב בעיני שאותו החטא יגרום ח"ו לאבד חלקך מעולם שכולו ארוך, ולשים חלקך בתופת אשר לדשעים ערוך.

אמר החכם, כמה העתרת עלי דבריך, בחסדך תודיעני אותו חטא אם הוא כמאמרך, אתורה עליו אחר שאעזוב אותו, ואחלה פניך שתלמדני כמה תהיה כפרתו, ומה אזבח על זדונו ועל שגגתו, אם איל ואם כבש בן שנתו.

השיב החסיד, אראך הפילוסוף איך תערב עם דברי תורה הנכונים, דברי האפיקורסים והמינים, ותתחזק בדברים החיצונים, ובחבורי הפילוסופים והיונים, ואי זה עון גדול מזה תבקש, ואי זה עון יהיה גדול מדבר דברי שקר ומכשול ומוקש. הדברים הללו גורמים להדיח את האדם מעל אלהיו ושמים ברית התורה לשקר, ולהטיח דברים כלפי מעלה ולהיות פוקר.

אמר החכם, חלילה לי להעלות על לבי דבר מדבריהם שיהיה נגד תורתנו, וכ"ש להאמין מה שיסתור אמונתנו, אמנם כל מה שנראה מדבריהם שהוא אמת ומסכים עם דתנו, זה לכד אמת [נ"א אאמין] ואכל תוך הרימונא, ואזרוק הקליפות והחיצונה. השיב החסיד, זו הדרך אינה ישרה, כי מאחר שהפילוסופים כופרים בתורה, אין ראוי לעסוק בספריהם כלל וכדבריהם.

אמר החכם, פרישת ואתה תחזה נכתבה בתורה, והיא באה מיתרו חותן משה שעובד עבודה זרה [נ"א תורה שיתרו חותן משה היה עובד ע"ז וכופר בתורה ובעיקר].

השיב החסיד יתרו היה גר צדק כמו ראש המאמינים כמו שדרשו רז"ל על הפסוק עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים [נ"א השיב החסיד כן היה כמו שדרשו ז"ל בעתה ידעתי וגו'].

אמר החכם, ולמה קודם לכן קבל משה רבנו עצתו [נ"א וא"כ הוא למה קבל עצתו משה רבנו ונכתבה בתורה] כיון שהיה עובד ע"ז וכופר בה' ובדתו, אמנם יש לך להתעורר ולדעת, כי האדם חייב ללמוד עד מקום שידו מגעת, מהאומרים האמת, אף שהם כופרים, כמו שיוקח הדבש מן הדבורים, וכ"ש שאלו הפילוסופים

אינם כופרים בכורא יתברך ובהודו, אבל מאמינים כי הוא אלהים בשמים ועל הארץ מלכדו [ג"א בכורא ית' אבל מאמינים בו וביחודו ומודים כי הוא וגו'].

השיב החסיד, [ג"א בשבוש, אמר החכם] תימה הם דברך שתרצה לשנות את הידוע והנראה לעינים, ולהכחיש דברים הנראה והנשמע לכל אזנים [ג"א לשנות את הידוע ולהסתיר הנראה לעינים ולהכחיש קול ששמעו אותו כל האזנים] הלא ידענו שהם ביוצר הכל כופרים, וכל דבריהם ומענותיהם תורתינו סותרים.

אמר החכם [ג"א בשבוש, השיב החסיד] מאין למדת זאת הידיעה, אם ראית בעינים או אם שמעת מפי השמועה.

השיב החסיד, [ג"א בשבוש אמר החכם] חלילה לי לעיין בספריהם, או להסתכל בדבריהם, הלא שמעתי שאינם מאמינים בחדוש העולם ובהשתנות טבעו ואמרו כי הקב"ה שומר הכל אבל החלק לא ידעה, ומוסיפים [ג"א ומחפאים] עליו דברים [ג"א מוסיף, אשר לא כן] ועונים עזות, 1) ואי זה כפירה תהיה גדולה מזאת [כג"א מוסיף כאן, השיב החסיד] אמנם אם תבטיחני שלא תדין דברי לכף חובה, עד שתסתכל היטב בה, ושלא תמהר להכחיש דברי עד שתעמוד על אחרית [אמתית] עניניהם, לפני כל שומעיהם, אז אשיבך על דברך תשובה נכונה, על פי התורה והחכמה ההגונה, ואם אין אז אדע כי נתפרדה החבילה, ונשוב להיות כאשר בתחלה.

אמר החכם, למה אתה מבקש ממני שאבטיחך על זאת ולא יזזה כונה תשים זה לאות, [ג"א ומה הכונה בשאלה הזאת]. השיב החסיד, מפני שיש אנשים בדעתם חסרים, מראים עצמן כטובים וכשרים, וכשישמעו מפי חכמים דברי תוכחות אומרים [ג"א מפי חכם דבר מדברי החכמות] אז הם ממהרים להוציא עליו שם רע שהוא מן הכופרים, מבלתי שיעיניו אם אמר אמת או שקר, ואלו היה יכולת בידם יאמרו לסקלו ואף אם היה אותו הדבר מחוייב על פי דתנו, ויהיה מהדברים המחזיקים אמונתנו הגיע מסכלותם לכפור בו ואין זאת כי אם רע לבו, [כג"א נאמר אחר לכפור בו; ואל אומרי מחרפים מאחר שזכר מדברי הפילוסופים, השיב החסיד אנכי אעשה כדבריך, וערוב דברים יש כאן ברפוס קוסמטמינא].

אמר החכם, כמו אתה שתדין אותי שאני מכת הכופרים

הואיל שאני זוכר דבר מדברי הפילוסופים, ישמעו אזניך דברי פיך, הלא תשמע שאין בדבריך תוכחה. השיב החסיד יענין כל אחד הישב בדברי חברו ביישוב הדעת להבין ולהשכיל עד מקום שידו מגעת. אמר החכם, אנכי אעשה כדבריך, אמה אזני למאמרך ואהיה מכוון בדנינם, ואסתכל בכל ענינם, ובתחלה אני שואל מאתך מה היא אצלך אמתת הכפירה, ועל איזה דבר המילה [המלה] זו מורה.

השיב החסיד, הכופר בדבר הוא מי שאינו מאמין בו, וכן הכופרים בתורה נמי שאינם מאמינים בה. אמר החכם לא הודעת בדבריך אמתת מלת כפירה, ואני תמה ממך על זאת האמורה, למה לא תדקק באלו הדברים, ושמע וקבל האמת מן האומרים [נ"א ואיני תמיה ממך על זה כי לא הורגלת לדקק באלו הדברים] אבל דע שעיקר מלת כפירה בהכחשת האדם לשנות את הידועה, כשאומר לא נמצא אותו דבר או שלא היה, או שיהיה ח"ו גמנע מאת השם יתעלה ברוך הוא שיהיה, על כן הכפירות כבורא יתעלה ויתרומם הוא הכחשה שכוחשים בו עדת הכופרים [נ"א היא ההכחשה שאינו נמצא ית' וית' ממחשבת הכופרים], ועל כן אמר הנביא על כת הכופרים: כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומזה ראייה שהכחשה היא מלת וכפרו [נ"א ורמז לזה שהזכרתי וכחשו כמו כפרו].

השיב החסיד, צדקת כמה שאמרת ואמת אשר דברת, יש ראייה על זה הנדון בתלמוד הכופר בפקדון וכתוב וכחש בעמיתו בפקדון, או בתשומת יד, הרי לך הפסוק לעד [נ"א כאשר דברת כי זאת המלה חכמינו ז"ל שמשו אותו הרבה כאומרים הכופר שבפקדון והיא בתורה וכחש בעמיתו בפקדון].

אמר החכם, אם כן הוא הפילוסופים אינם כופרים כבורא ית"ש אדרבה הם מביאים ראיה על מציאותו בשמי מרומי, והם מאמינים בו אמונה קיימת, כמו שתמצא בספריהם באמת, ואתה ידעת כי עיקר תורתנו מציאת הבורא ויחודו בהדרים, והם מביאים ראיות הזקות על אלו שני עיקרים, ומאחר שהם מאמינים כבורא יתברך וכופרים בע"ז, ומוציאים כלימתם לאורה, ומתלוצצים על עובדי עבודות זרות, ומצוים לשבר אותם ולכרות, אין ראוי שתקרא אותם כופרים, ולאמור עלי מללמוד באותן הספרים, ודע לך מאמר

רז"ל: הכופר בע"ז כמורה בכל התורה. [נ"א כבורא ית' כמו שאמרת בתחלת דבריך כי הם מביאים ראייה אמיתית על מציאותו שלא יוכל אדם להכחישו והם מאמינים בו אמונה קיימת ואתה ידעת וגו' וייחודו והם המביאים ראיות ברורות וגו' וכופרים בע"ז ומלעיגים ומתלוצצים בעובדיה ומצוים לאבד אותה אין ראוי וגו' כופרים זכור מה שאמרו חז"ל וגו'].

השיב החסיד, מה הצורך בראיות הפילוסופים הנזכרים, ומה יועילו דבריהם לחזק אלו שני העיקרים, באשר כבר כנפשנו חקוקה, אמונה אמיתית וחזקה, וקבלנו הדברים בקבלה ממשה רבינו שהכל מהאל יתברך [ברפוס קונסט' במעות: ושא מהאל ית'] אין ספק בדבר זה אצלם, ומה בצע בזה הדברים בענין הזה אלינו. אמר החכם, אם יאמר לך אדם ותיק שידוע לך שלא יכזב בשום פנים, על דבר מהדברים שראה באופנים, ואתה לא ראית אותם הדברים מעולם, ואח"כ יעידו על זה ג"כ אנשים שאמת וצדק הצינו גבולם, אעפ"י שאמונתך על פיהם תהיה אמונה, יותר חזקה תהיה אלו ראית בעיניך באר היטב ענינה, וכמו כן יותר חזקה תהיה האמונה, אם השיבות אותה מצד שכלך ממה שתהיה מצד הקבלה — כלל העולה. [נ"א על דבר מהדברים שהוא נמצא וראה אותו ואתה לא ראית אותו מעולם ויעידו על זה אחריו אנשים ותיקים נאמנים אעפ"י שאמונתך על פיהם אמונה חזקה תהיה אילו ראית אותה בעיניך וכמו כן יותר חזקה תהיה אמונה בהשיגך אותה מצד שכלך וגו' קבלה].

השיב החסיד אחר שאני מאמין באותו הדבר אמונה חזקה על פי עדים נאמנים, שאני לא מהרהר אחריה בשום פנים, איך תהיה האמונה יותר חזקה, אלו השגתי אותו הדבר בשכלי בחקה. אמר החכם אראך היאך השגת השכל תהיה יותר חזקה ממה שיספרו לך אנשים אמתיים, כי זה הדבר שאתה מאמין על פיהם של אותן האנשים, אם בא מערער עליהם ויאמר אין הדברים כן ואין בהם ממשים, וכ"ש אם יקשו על אמונתך קושיות מזויפות (עליהם), שלא תוכל להשיב והם [צ"ל שלא תוכל להשיב עליהם], ולהסיר זייפות מלבביהם, או שתמצא הפוך מזה כתוב בספר מספרי קדמונים ממה שאמרו לך אנשים אמתיים ונאמנים, אעפ"י שלא יסירו האמונה הזאת מלבך, אפשר שתהיה בה נבון ותחלש אמונתך בהם ולא תוכל להסיר מעל לבם [לכך]

ויש הפרש גדול כמו שזכרתי למעלה בין מה שיספרו לך אנשים נאמנים, על איזה ענינים, שדבר אחד אירע במקום מהמקומות, ואתה נשען עליהם להאמין בודאי אמרו אמת, ובין מה שתראה אותו בעיניך ותדבק בחוש ראייתך, כי מה שתשמע מהנאמנים אפשר שיאמרו לך אחרים הפוך הענינים, אבל בראותך הדברים בעיניך, אפילו אלפים ורכבות לא יוציאו אותך מלבבך, אף אם [יעידו על הפכו או יקשו] לך כל הקושיות שבכל העולם לומר הדבר שראית אינו אמת והוא נעלם, אתה מכחיש את כלם, כי הקש ראות הלב אל המושכל, כהקש ראות העין אל המורגש, וכמו שבראות העין ישיג האדם המורגש כמו כן ישיג הלב המושכלות.

השיב החסיד זה מהנמנע אצלי שיקשה אדם על האמונה הזאת שהיא אמתתו, ולא יבין זיוף קושייתו אשר יכריח אותה הקושיה הדקה, להיות נכרך באמונה החזקה [ג"א שיקשה אדם לי על אמתת אמונה זאת ולא אכיר זיוף קושייתו עד אשר הכריחני אותה וגו' באמונתי החזקה].

אמר החכם, אלו היית יודע הקשיות על דרך הנצוה, לא היית אומר דברים שהם נחת רוח, הלא שמעת שיש מפילוסופים קדמונים שמביאים ראיה על ביטול התנועה שהוא דבר מורגש [ג"א מורגש ואותה השאלה הידועה בשאלת הצאין] ודבר ידוע והביאו ראיה על ביטול מציאות מקום נמצאים והויותיהם, אלו [ג"א והויותיהם אלו] שהן ניצוחות לא יכיר זיופן ולא יכול לבטלם אלא מי שידע חכמת המופת והוא לכדו יכיר השקר בהם, ואם באלו הדברים שהם מורגשים מקשים על האדם ומונעים אותו לקבלה, קל וחומר בן בנו של ק"ו על הקבלה. השיב החסיד בחסדך תודיעני האמת מזה, כי אינני מבין הרו זה.

אמר החכם אם דעתך בזה על אמתתו רחוק צריך אתה שתהיה קורא בספרים המחברים בזה הענין ולספר אל חוק ולרעת ההשגות ההכרחיות על כל פנים למי שירצה לעיין מספרים מאלו הענינים, ודי בזה הויכוח זה היום ואתה תחשוב בדברים הלילה כהיותך פנוי, ובבקר אם תרצה שנוסיף לדבר, או נגמור מה שהתחלנו לגמור ולחבר, או הלכו שני האנשים איש לדרכו ובלילה היה מעיין החסיד בדברי החכם בערכו, ויאמר בלבו

הנה זה החכם דחני בקש, והשמיעני חולין [נ"א התוליו] ומה שהוא לו. למוקש ועתה בבקר אודיע לו, שאין ממש במלולו. ויהי בבקר השכים החסיד לפתח החכם. במענותיו והתחילו בו יכוז ולערוך מלחמותיו, וישלוף כל אחד חרב מחשבתו, וכל אחד אמר האל ידריךך באמתו, על נפש השכל [נ"א על נפשך השכל מאתו] וערלת אזנינו ולכבנו ימול, ובחסרך שתודיעני הנראה לך ממה שדברנו אתמול.

אמר החסיד, אלהים ישיבך מדרך הפילוסופים הנבוכה, לדרך תורה והלכה, כי נראה לי שדבריך מזוייפים, ומכית ומחויך בכופרים, [נ"א ומכית מכופרים ומחויך יפים], ואתה נוטה מדרך התורה בנשותך לדברי הפילוסופים, ואני אזהירך שאם עוד אשמע מלולך אגזור ח"ו נדוי עליך.

השיב החכם דבריך עדים נאמנים על מעושי השגתך (כאלו ענינים) וסופך מוכיח על תחלתך, כי השבתך ערל לב להבין אלו הענינים העמוקים, ושכלתי כי אינך בזו המעלה שתשיג אלו הדברים הדקים, אבל מאחר שהתחלתי לדבר עמך בעמוקות, לא אמנע מלהודיעך ראיות חזקות, כי אין הדבר כן כמו שחשבת עדין את מבחויך והאמת לא השגתי.

השיב החסיד במה הוא הנמנע עיני, מה שאמרת רע על עיניי [נ"א במה הוא נמנע בעיניי מה שאמרת].
אמר החכם תאמין שהקב"ה יי אחד.

השיב החסיד אני מאמין זאת האמונה אמיתית.
אמר החכם אני רואה דברים רבים שאומרים על כל אחד ואחד שהוא אחד על ראש המנין אחד ועל הסוג שהוא אחד ועל המין שהוא אחד, ועל הגוף שהוא גוף אחד, וכל אחד מאלו אין אחד אמתי כי יש בו חלקים רבים, ועל כן אשאלך שתודיעני על איזה דרך אומרים שהקב"ה אחד.

השיב החסיד אין אני חושש לאותן הדקדוקים שהם דקדוקים דקים, אבל די שאני מאמין שהוא יתברך אחד.
אמר החכם כל עם הארץ אומר שהוא מאמין שה' אחד, ואתה שהתעסקת בתורה תאמר ג"כ שתאמין שהוא אחד ומה הפרש יש בין אמונתם ואמונתך.

השיב החסיד הפרש בין אמונתי ואמונתם ידוע, וזה כי

העם הארצים אינם מציירים כנפשם היחוד אלא אומרים אותו כפיהם בלבד ואני אצייר אותו כנפשי.

אמר החכם הואיל ואתית לנך כחסדך שתאמר לי באיזה חלק מחנפש הוא הציור ואז אאמין כי אתה מצייר היחוד בנפשך. השיב החסיד תמהתי משאילתך זאת ואתה חכם הלא ידוע הוא כי האדם מצייר הדבר כנפשו ומה לשאול באיזה חלק הוא הציור ולא שמעתי בלתי היום שיש חלקים לנפש.

אמר החכם היש לעם הארץ נפש כמו שיש לך.

השיב החסיד אין בזה ספק שיש לו נפש.

אמר החכם מאחר שיש לו נפש כמו שיש לך מה המונע אותו שלא יצייר כנפשו היחוד כמו שתצייר אתה.

השיב החסיד שנפש עם הארץ היא חסרה ומפשת מפני שלא התעסקה בתורה ואלו התעסקה בתורה היה בו נפש חכמה לצייר הדברים.

אמר החכם אשאלך שתודיעני באיזה מקום יתבאר מהות הציור עד שתדעוהו אתה ולא יודע הוא.

השיב החסיד עוזב כל אלו הראיות כי עליהם לא אענה ולשמי כזבים לא אפנה כי די שאאמין שהוא יתברך אחד היה הוה ויהיה ואין צורך כולי האי להיות שוקל ומורה.

אמר החכם אמור לי אם האמירה בפה בלבד היא האמונה בלב. [נ"א בלבד מספקת מלבד האמונה בלב].

השיב החסיד אבל אמונת הלב היא העקר והאמירה היא להורות על מה שבלב.

אמר החכם אם כן אין פיך ולבך שוים כי אתה אומר היחוד כפיך ולבך מאמין הרבוי אם תאמין שיחודו כשאר אחדי העולם. וכן בשאר עתרים שצריך האדם להשיגם בשכל.

השיב החסיד ומה תיקון זה לדבריך.

אמר החכם התקון לבקש דרך שיתבאר לך אמתת כל זה במענות ובראיות ברורות ואת אינך שלם באמונתך זאת והדרך שיתבאר לך אמת [נ"א שתתבאר לך אמיתתה ומעטה] היא החכמה החוקרת זה הענין.

השיב החסיד כמה רחוקת מהאמת באומרך שאתה שלם באמונה זאת ורצוני שתתבאר לי אותה החכמה הקבלה אינה מספקת לי אבל רוצה אני לדעת הדבר אל אמתתו [שלם באמונתך זאת

עד שתתבאר לי אותה החכמה ושקבלתי אינה מספקת לדעת אותה על אמיתתה.

אמר החכם אם היית מוצא כתוב מספרי החכמים, כי הקונה מחכרו דבר ונתן לו המעות שאין המכירה קיימת בנתינת המעות עד שימשוך הקונה אותו דבר הנקנה היספיקך זה ולא תבקש לידע המעם.

השיב החסיד בודאי לא היה מספיק לי עד שאדע המעם מזה כי אינו דין תורה.

אמר החכם ואם באלו הדברים אדם מתאוה לדעת אמתתם ואינו מספיק בהם בקבלה בלבד ק"ו לדברים שהם יסודי היסודות ועקרי העקרין שחייב אדם לבקש דרך לדעת מעמיהם ולהשיגם על האמת לא בדרך מקרה, ואין זה הכרחי לכל אדם אלא לאותן יחידים המדקדקים באמונתם ומשתדלין לעלות במעלות האדם השלם ולצייר מה שצייר הוא בדרך השכל לא על דרך הרמיון, אבל המון העם שאין מרגישים בזה המעלה די להם בקבלה מכלתי שידעו המעם.

השיב החסיד לדבריוך מי היה מורה אלו הדברים (הדרכים) בתחלה אל הפילוסופים שהוא דרך אל האמת ומי העיר אותן עליהם מאחר שלא היו נביאים.

אמר החכם המעיר אותם הוא ה' יתברך בחוננו אותם (אל) המושכלות אשר מהם ההקדמות האמתיות הכוללות ומהם יתחבר המופת, ומי שאוהב אותו השי"ת נותן לו לב נכון לחקור באלו המושכלות אמתת הנמצאים וע"כ סדרו חכז"ל להיות שואל אותם האדם בתחלת שאלת צרכיו בתפלתו.

השיב החסיד באר לי אותן המושכלות עד שאדע אמתתן. אמר החכם לזה יצטרך אריכות גדולה ולהקדים לזה ענינים אחרים ואין כאן מקומו אבל אומר לך בקצרה, כי אלו המושכלות הם אשר נמצאו בנפשותינו מתחלה וידוע שהוא אמת מבלי שנדע מאין הגיע לנו והיאך אלא אחר חקירה ודרישה ואלו הן כמו שלש הוא חשבון הנפרד ושהכל גדול מחלקו וכל בני אדם שהם על מזגם הטבעי משתתפים באלו המושכלות.

השיב החסיד א"כ הוא כל בני אדם שהם על מזגם הטבעי יכולים לעמוד על האמת כמו שעמדו לדבריוך אותן הפילוסופים. אמר החכם אם היית מלמד לאחד י"ג מדות שהתורה

גדרשת, היוכל האדם אח"כ בעצמו לדרוש בהן כל התורה כלה, כמו כן אלו המושכלות מצטרך לזמן ארוך, לחקר בהן בדברים שקדמו להן וכמו שתמצא מהמתעסקים בדינים מי שלא יבין אלא מדינים הכתובים בלבד, אם ישאל דין שלא בא בתלמוד לא ידע אותו, ויש אחרים שיוציאו הדינים שלא נכתבו בתלמוד וכמו כן יקרה באלו המושכלות וכמו שיש מדות מבוארות ואחרות מצמרכות אל עיון כמו כן אלו המושכלות.

השיב החסיד אשאלך שתודיעני במושכלות.

אמר החכם מהמושכלות הראשונות שאדם יודע אותן בתחלת המחשבה בלי עיון, ויש שמצמרכים לעיין כי הדברים המשונים כשיוסיפו עליהם ענינים כלם משונים.

השיב החסיד ואלו הדבר כמו שזכרת למה לא הזהירה התורה לבקש אותן הדברים ולמה לא הזהירו עליהם הנביאים ע"ה ולא זכרו חז"ל להת עורר בדברי השכלה באלו החכמות.

אמר החכם אני אראך שאנו מוזהרים על ידיעת החכמה המודיעה מציאת הבורא ויחודו והמודיעות אמתת הנביאים ואראה זה לך מצד התורה ומצד הנביאים, ומצד הכתובים ומצד דברי חז"ל ומצד שיקול הדעת.

השיב החסיד אם תראני זאת בראיות ברורות אז אדע כי האמת אתך.

אמר החכם אני מראך בדברים קצרים וברזו בלבד, הלא ידעת בתורה שאאע"ה הכיר הבורא יתברך להשיג יחודו מצד שכלו ולא מצד הקבלה.

השיב החסיד כן הוא תרח אביו היה עובד ע"ז וכל אנשי דורו ומפני שהיה חולק על אמונתם השליכוהו באור כשדים בזה אין ספק בו.

אמר החכם ואלו ידעת שהוא ע"ה היה מלמד לבני אדם מציאת הבורא יתברך ויחודו וללכת בדרכיו בראיות ברורות, כי בזמנו היו חושבים בני אדם כי מי שיש בו יכולת לעשות כל דבר הוא אלהים וע"כ שאל נמרוד לאאע"ה מי אלהים, ויאמר לו הממית והמחיה, ויאמר נמרוד א"כ אני הוא, אני אמת אדם אחד ואחיה כשאוליד אחד אמר אאע"ה השמש זורחת במזרח ושוקעת במערב אם אתה אלהים עשה שתזרח במערב ותשקע במזרח ולא היתה עמו תשובה להשיבו והאנשים שהיה משיבים להאמין

בבורא לא היה משיבם אלא מפני שהיה נותן להם אלו הראיות שהן ממשות מפני שלא היו ראויין אל המופתיות מפני שלא היו כל כך במעלה להשיג המופתיות, אבל הוא ע"ה היה משיג המופתיות ומראן לאנשים הראויין להן.

השיב החסיד ומנין לך שהוא ע"ה היה מכאר להם האלהות הבורא יתברך בראיות מופתיות מבוארות.

אמר החכם מפני שלא היו משיגים אותה השגה אלא באותן הראיות וחז"ל הורונו על זה באמרם ר"ש בן יוחאי אמר מרגליות טובה היתה לו לא"א תלוייה בצוארו שכך חולה שהיה רואה אותה מיד גתרפא, בשעה שנפטר אברהם מן העולם נמלה הקב"ה ותלאה בגלגל חמה, אמר אביי היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא, ומפני שהוא ע"ה היה משיגו מצד השכל הוא האוהב אותו בלבד, וכן היו אחריו האבות מלמדין בני אדם מציאת הבורא ויחודו בראיות ברורות עד שנולד מרע"ה, ונשלמה עמו הכינה אלהות ויש בבראשית ענינים עמוקים בחכמת הטבע לא נגלו אלא לחכמים אלהיים וכל מה שנדבר בו נזכר ברמז כמו שאמרו חז"ל להגיד כח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר לפיכך סותם הכתוב בראשית ברא אלהים, ולמען שתהיה השגת האדם את הבורא יתברך מצד עיון רב נאמר בתורה וידעת היום והשבות אל לבבך, כלומר ידיעתך שהקב"ה אחד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת תהיה מצד עיון הלב, ועוד נאמר אתה הראית לדעת ולא נאמר להאמין, אלא לדעת ידיעה אמיתית, ולא אביא לך ראיות אחרות מצד התורה כי אין כונתי אלא ההערה בלבד.

השיב החסיד ספקתי אותי ממה שזכרת בתורה, אמנם הודיעני מנביאים ג"כ.

אמר החכם מצינו בנבואות ישעיה שזכר רמזים מחכמת אלהות וזכר מעלת המלאכים באמרו ואראה את ה' צבאות וכו' שרפים עומדים ממעל לו, וזכר מהמכע וינועו אמות הספים, וכן זכר יחזקאל וכן זכריה ונביאים אחרונים ע"ה.

השיב החסיד תמהתי מעזותך אתה הפילוסוף לנלות פנים בתורה היאך המשלת הנביאים שהשיגו מצד הנבואה לפילוסופים המגיעים בשכלם ובדעתם החסרה.

אמר החכם הלא כבר אמרת יש אנשים שמטהרים להוציא

דבר רע מרם יעינו בדברים היטב ואתה איך תמהר עלי בזלזולים
חלילה להעריך אלו לאלו כי ידיעת השגת הנביאים ע"ה למעלה
מכל השגת הז"ל כ"ש מהשגת הפילוסופים, והפילוסופים זכרו
בעצמם זהוגם מה שישנו [שישינו] הפילוסופים מחכמת אלהי והטבע
הוא מעט ובזה המעט יש ספקות ואין כונתי אלא לבאר האמת
הנזכר באותן חכמות אינה היסוד תורתנו.

השיב החסיד תשמיעני ג"כ מצד הכתובים.

אמר החסיד מצינו דוד ע"ה זכר במזמוריו חכמת הטבע
וכן החכמה במזמור ברכי נפשי אמר עושה מלאכיו רוחות, יסד
ארץ על מכוניה, עשה ירח למועדים, ומצינו שע"ה אמר וידבר
על העצים ועל האבנים והוא חכמת הטבע ונאמר עליו ויחכם
מכל אדם, פ" מלבד חכמת התורה דהיינו בשאר החכמות וכן
נרמז בש"ש בכמה מקומות וע"כ נאמר שהוא קדש קדשים וכן
בספר קהלת ובאיוב.

השיב החסיד, אשאל ממך שתודיעני באיזה מקום נזכר.

אמר החכם בתהלים מהות החומר הראשון שנאמר יורדי הים
באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשה ה' וזה תכלית
הבאור למי שנפקחו עיני שכלו, וע"ד זה נאמר ומבשרי אחזה
אלוה, וארו"ל דע נפשך בן אדם ותדע יוצרך [אמר אהרן]: בהקדמה
לס' הנפש אמר המחבר: ואמרו כי מי שידע נפשו ידע בוראו
וא"כ מאחר שהזכרנו לדעת את הבורא ית' ידיעה אמיתית צריך
שנבקש להשיג אותה ידיעה, ולהודיע אמתת הדבר מאותה
הידיעה אי אפשר שתגיע לאדם אלא בהקדים ההצעות שהם
הכרחיים לאותה ידיעה וצריך כמו כן להקדים לעיונו ידיעת הדברים
אשר הם צריכין אל העיון כמו הכלים אל המלאכה ואלו
הם מיני החקשים ויסתיע בעיונו מה שקדם ממנו עד אשר
תשלם ידיעתו באותו הדבר כי מהנמנע שיעמוד אדם מעצמו
על כל מה שצריך באלו הדברים כמה שאמרו הקדמונים בזה ואין
הפרש בין שיהיו אלו הקדמונים מאומנותינו או שלא יהיו כשיהיה
העיון על דרך האמת והשלום מכל חסרון לא נחוש אם יהיו
מאומנותינו או לא (2) מאחר שאותן הפילוסופים כלו זמניהם
בחקירת אותן הראיות האמתיות מהן שאינן אמיתיות, והשתדלו
להבדיל אלו מאלו ע"כ צריך כשנרצה להשיג הדברים מצד השכל
שנעיין בספריהם המחברים מזה הענין ומה שיש בהם מהאמת

נקבלהו, ומה שאינו אמת והוא מכחיש דבר מתורתנו נשליך אותו אחר גינונו ולא נעלהו על לב ונצטרך לספריהם מאחר שאברו ספרי חז"ל מחוברים מזה הענין (3) ועכ"ז צריך בהכרח להקדים לספריהם יושר המדות ולהיות שלם בדעתו שידע מה איסור והמותר מה שיש בידי עם כל זה שאין כל אדם ראוי באלו העמוקות וזהו מה שארז"ל ראיתי בני עליה והם מועטים ולעומק אלו הענינים היו הקדמונים מהפילוסופים מסתירים אותן הדברים ואומרים אותם בחידות וחכמינו הזהירונו שלא לגלותם כמו שדרשו על הפסוק כבשים ללבושך ורבש וחלב תחת לשונך.

השיב החסיד אם כן לדברך הפילוסופים כלם השיגו האמת והיתה ידיעתם ידיעה אמיתית.

אמר החכם אין זה אמת אבל האחרונים השיגו אל העיון האמתי ובזמנים ארוכים התבאר אותו העיון משאר העיונים כמו שהוא מבואר למעיין בספריהם.

השיב החסיד א"כ אלו האחרונים מאחר שהשיגו אל זה העיון לא היה להם למעות כלל.

אמר החכם כי זה העיון לא יתכן בכל דבר מפני שאין בהם דברים שאין סבות קודמות עליהן להביא מופת מהן עליהן ע"כ היו אלו למודיות ואין ספק בהן כלל, אמנם במבעיות הספקים מעטים וכאלהיות רבים.

השיב החסיד לדברך למה לא נזכר העיון המופתי בתורתנו מאחר שיש בו כל זה המופת.

אמר החכם מפני שהלמוד המופת לא יאות אלא ליחידים ולחכמים השלמים בדעותיהם ולא להמון העם שאין להם ציור שכלי אלא ע"ד הדמיון, ומפני שלמוד התורה הוא משותף לקטנים ולהמון העם לא יזכר בה אלא העקרים וברמז שדי בזה לחכמים המלמדים אותם.

השיב החסיד איך לא היו באמונתנו חכמים כמוהם שהיו מחברים ספרים מזה הענין.

אמר החכם בודאי שהיו ואכזרו הלא תראה כי משירי שלמה שהיו חמשה ואלף ושאר מספריו אין לנו מהם אלא מעט מזעיר וכמו שאכזרו אותן הספרים בגלות כן אכזרו שאר הספרים שחברו חז"ל בהתנגר עליהם עוכבע"ל [?]

השיב החסיד יראה מדבריו כי ידיעת אותן החכמות האמתות
הנרחי בשלמות החכם האמתי.

אמר החכם במקומות רבים נמצא שהיו מתעסקים בלמודיות,
מהם בחכמת התשבורת, כמו שזכרו בסדר זרעים, ובחכמת התכונה
כמו שאמרו נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרעא, והיו
בקיאין בחכמת ההגיון, נמצא כי היו משתמשין בזו החכמה
ובפר"א נזכרו דברים עמוקים ברמיוות באמרם אין דורשין
במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם היה חכם
ומבין מדעתו, הא יש לך לרעת כי אלו היו אסורות אלו החכמות
לא היו מותרות ליחידים ולגדולי חכמים אבל הוא כמו שנאמר
סוד ה' ליראיו וארבעה גדולי חכמי ישראל בזמנם התעסקו באלו
החכמות, כמו שארז"ל ד' נכנסו לפרדס, ויש במדרשים רמזים
מהחכמים לא התבארו אלא לרואים בספרי החכמות, וארז"ל יפת
אלהים ליפת רמז לחכמה יונית.

השיב החסיד לאלו לא התירו ללמוד אותה החכמה אלא
לרבן גמליאל לבד.

אמר החכם הדבר אמת כי אינן מותרות אלה העמוקות אלא
לגדולי חכמים כמוהו ויש לפרש זה הענין עוד במקום אחר.

השיב החסיד הבנתי מה שדברת ועדיין נשארת להודיעני
היאך זה משקול הרעת.

אמר החכם כן הוא כי הן השלמות צורתו המיוחדת לו שהוא
השכל ובאותן החכמות האמתיות יוציא, שכלו מכח אל הפועל
ויעמוד על אמתת הנבראים ובעמדו על אמתתם ישיג בוראם ולפי
הישגתו אותן יקריב ממנו ויהיה חסיד אלהי.

השיב החסיד אני רואה כי רוב המתעסקים באותן החכמות
יוצאים לתרבות רעה טולזלים במצות ויש מהם כופרים בתורה
והם בעלי מדות רעות ותראה כי אלו החכמות אינן מועילות
ליישר דרכם אלא מזיקות לנפשם והם סבה להיותם נלוזים
במעגלותם.

אמר החכם דע לך החסיד כי אלו החכמות וכ"ש חכמת
אלהות אין דעת כל האדם סובלת אותן וכמו שהלחם והבשר לא
יסבול אותם גוף הקטנים והחולים אלא הגדולים והבריאים כמו כן
אלו החכמות לא תסבול אותן אלא דעת נכונה מאד ונפש שהורגלה
בתחלה במדות הטובות ועמלה בחכמות שהן לטודיות והכונה

בהם להנאת הנפש לבר ואפילו הידיעות השלמות לא יקחו מהם
אלא דבר הממוצע כפי כהן. וע"כ נמשלו לרבש שאפילו נוף
הבריא אם יאכל ממנו יותר מהשיעור יקאה אותו ואפשר שיחיה
סבה להיות מזוג נומה לאחד מהקצוות ומה שזכרת שיש
מהמתעסקים בה יוצאים לתרבות רעה דע כי אין זה מצד החכמה
אלא מצד מזגם הגרוע ותאותם הרעה כמו שיש מהרופאים
שמכירים המאכלים הרעים ותאותם מכריחם שיאכלו אותן ולא
יקרה זה להם לבדם אלא תמצא זה ברבים מלומדי התורה שהם
רעים מעם הארצים (4).

השיב החסיד נראה לי מה שתאמר כי אלו החכמות מסכימות
עם תורתנו והמחברים אותן קרוב שיאמינו באמונתנו.
אמר החכם דע כי אין רצוני לומר החכמות סתם כל החכמות
אלא החכמות המופתיות כי הן מסכימות עם תורתנו על הרוב.
השיב החסיד אחלה פניך שתודיעני על אותן המקומות שהם
מסכימים עמנו בהם.

אמר החכם מסכימים עמנו בעשרת הדברות כלומר במציאות
הבורא ית' שבא להורות על זה וכשאר הדברות ובשבת שתורה
להאמין בחדוש העולם וקצתם מאמינים החדוש אבל לא על דרך
שאנחנו מאמינים אותו ומסכימים עמנו בנבואה ואומרים כי
שחקב"ה מדבר עם הנביאים באמצעות המלאכים ומודיעים אותם
העתידות והם מזהירים את האדם שלא ימרה פי הנביא ומבארים
היאך יוכל האדם להכיר נביא אמז מנביא שקר ומסכימים עמנו
בכל המעלות והמדות כמו הנדיבות וחרמנות ולתת מחסות העניים
ולהיות המשא ומתן באמונה ולרחוק מדבר שקר ושלא יקום ולא
יסור וכל המצות שהן מזה המין ואומר שאין ראוי לעבוד אלא
האל יתברך ואתה ידעת שרוב המצות לא בא אלא למחות ע"ז
מהעולם אמנם חולקים על הנסים שהם מאמינים שהוא מן הנמנע
שיסתור הטבע ואין ראוי להאמין על זה מאחר שלא קבלוהו
כמונו הלא תראה כי חז"ל אמרו אי אפשר שישתנה הטבע אלא
באותן נסים בלבד וע"כ אמרו עולם כמנהגו נוהג ויש באלו
החכמות אזרהה על יושף האדם בדברים רצונים ויש בכאן תוכחות
עצומות להוציא האדם את עצמו ולטהר נפשו ממומאת התאות
וליסר אותם תמיד ללכת בדרכים הטובים או יזכו אל החיים
הנצחיים שהם עולם הנא.

השיב החסיד יראה לי מדברך שהם מאמינים שהנפש נשארה אחר הפרדה מהגוף ויש לה שבר ועונש.

אמר החכם אבל הם מאמינים זה והאמונה זאת הכריחה אותם להניח תענוגי העולם ולפרוש מהן ולהתייחד רוב ימיהם לעיין באותן החכמות כדי להשיג איתם החיים שאין להם תכלה. השיב החסיד חדוש הוא בעיני זה שאמרת ואם הוא כדברך יודע אני עתה שהייתי תועה במה שהייתי מחזיקם.

אמר החכם כהסרך שתודיעני במה החזקתם. השיב החסיד הייתי מחזיק אותם במינין ואפיקורסין והייתי הושב ספריהן בספרים חיצונים שהקורא בהן אין לו חלק לעולם הבא.

אמר החכם מאד היית תועה והיית חושך בכשרים וזה כי האפיקורוס הוא איש בתכלית העזות והוא מאמין שאין אלהים לעולם רחמנא לצלן ממה שחשב, והאמין כי הנפש תמות במות הגוף, והפילוסופים האמתיים והם אשר אני מזכירם תמיד בדברי הביאו ראיות חזקות ואמתיות על ביטול אמונתם והביאו באותן הראיות שיש אלהים בעולם ושהנפש נשארת אחר הפרדה מהגוף וחלילה להיות ספריהם ספרים חיצונים, אלא הספרים החיצונים הם הספרים המחוברים בדברי הבאי וספרי המנחשים והקוסמים וכל ספר שאין בו תועלת אלא אכזבן זמן באשר לא יועיל.

השיב החסיד כהסרך שתודיעני מה היא תכלית הפילוסופים.

אמר החכם מה טוב ומה נעים זה ששאלת דע כי התכלית אצלם להדמה לאלהים יתברך כפי היכולת האנושי.

השיב החסיד יראה לי שזה קרוב למה שנאמר בתורתנו לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו.

אמר החכם אני רואה כי החסיד מהטבע הוזהר שאם היה לו מעורר היה עולה למעלות החכמים האמתיים.

השיב החסיד אחלה פניך שתדע לי מסודות אותן החכמות ותבאר לי סכרות אותם הפילוסופים שהם מסכימים עם חז"ל בסכרותיהם עד שאדע הידיעה הכרוכה.

אמר החכם חלילה לי מעשות זאת כי הייתי עובר דברי חז"ל שהזהירונו שלא לגלות מה שהעלימו ממדותיהם, אבל אני

אפתח לך שער החכמה ואם תמצא דעתך מסכמת עם אותן הדעות אז תחדש לבוא אל ענינך הראשון. השיב החסיד ומה יהיה אותו השער.

אמר החכם אני אחבר חבור קטן, אחלקהו לג' חלקים. החלק האחד יהיה בידיעת תקון המדות, החלק הב' אספר כל החכמות ואודיע כל אחת ואחת וחלקי כל חכמה ובאיזה ענין היא מדברת ומה תועלתה, וחלק הג' בבאור שהפילוסופיא היא הכרחיית להשיג הצלחה האמתית ואקרא זה הספר ראשית חכמה. ואחבר לך ספר שני במעלות בני אדם ואעריך ברמז על הדברים שהסכימו בהם הפילוסופים עם חז"ל, ואזכר ממה שזכרו ביושר המעלות ואקרא שמו ספר המעלות, ואתה כשתעמוד על כונת כל מעלה מהם ועל מעשיהם תמשוך לאיזה סבה שתמצה ותנהג באיזה מנהג שתחפוץ. ועוד אחבר לך ספר שלישי בידיעת [נ"א כדיעות] הפילוסופים האמתיים ואביא מופת עליהם ולפי מה שאומרים הפילוסופים צריך החסיד השלם לעמוד על זה אמונתך וזה הספר אקרא שמו דעת הפילוסופים. ואעריך בכל אמונה ואמונה אם היא אמתית ומסכמת עם תורתנו אם לא.

השיב החסיד מה נחמד ומה נעים יהיה זה אחלה פניך שתמהר לעשותם, להוציא אור תעלומתם, כי צמאה נפשי אליהם עד מאד.

אמר החכם אני אמלא שאילתך. והיום הזה אחל תת שכלי וכל עצמותי תאמרנה ה' שיגמלני ויהיה בעזרתי להתחיל ולגמור (5) אמן סלה [נ"א והיום הזה אחל לחברם בעזרת שדי ית'].

תם ונשלם

הערות מהמוציא לאור

1) בלחץ מקפרי חממה הקבלה אשר נכתב ונחתם כחמשים שנה אחר חמשה אלפים לילידה המחבר פלוני אלמוני הרים ידו ועשו נגד צבלי ההשכלה והפילוסופיה וכח הדברים האלה: וצוונותינו שמענו שיש אנשים בישראל פורני גרד ומחילה בזים דבר מלבם להשליך אמת חרלה ויכחו ראשי קברים מולה להוליח דבה רעה ולומר חין מלות רק מקלחת לשמור זכירות הגוף ומקלחת לשמור ממונו ורכושו ומקלחת לשמור ישוב המדינה ולא לעונש ושכר ויחכו ליעקב אלהי נכר יסכר פי דוברי שקר חשבו להם מחשבות למלא להם קצות לעשות כל ההועבות העו אחרי חממות היונים ויהיו לחסור ולא לפנים . . . סמכו על דברי חכמי הגוים, עזבו מקור החיים, פקדו עול תורה ועולה קטורה חלק לבם עשה יאשמו וכל אחד כפצתו-בזר וילך מגוי אל גוי לעם אחר חכמי מדי ופרס ויון משך ותיכס, הלילה לנו מהמדה המנונה שלש הנה לא השבענה. ועוד א' מלאחי און וארבע לא אמרו הון, בחידות והשגחה ערוך מאתחול ומסורה זידינו אס לא האמינו ושפתי נעות בחפלה באדם המדבר נועפות מור עובר וכל מי שיש לו ספק בענין זה מבוהל ולא יצא לידי כך אלא מחוך פסוק. כי לא ישעה אלהים דבר והאמונה יחוללו לל עילאה יעלל וילג על היהודים מי יצין החרש חכמינו וישחקו האמונה שפתי שקר היוצרות על לדיק עתק האומרים שהעולם קדמון וכדי לרמות המון כחצ בתורה זרעית זרל וכי חין השגחה הזורל מגלגל הירח ולמעט להעניב ולהרע ואין לורך לפתלה רק לעשר המחשבה עוצים מהם צני הככרים שואמיים שעולם נחמס ויש שכר ועונש . . .

וכן יאמרו שאין הפתלה רק להזכיר חניד במחשבה והחי יתן אל לבו כי הוא היסוד אחד ואין יתרון לבצל הכסון ויותר נאה ומקובל לרובי כי חין מלה בלשוני, והסוד חפלה בשפתיים ככל לנו . . . ואם יצא לפעור את עלמו בהתעקס בחכמה יענו חכמה שאין הדברים אמורים אלא צני שתורתו אומנתו והפוער עלמו מחפלה חונה להדבק במחשבה גם זה הכל ורעה רבה

2) **בס' המעלות כ"י** כתב המחבר: רבים מעמי הארץ אשר מחכמה רקים ודלים, יקשה צעייסן כשיציא המחבר מדברי חכמי האומות ודבריהם צעייסיהם דברים צעלים, ואומרים כי חין ראוי לקבלם, לא יוכרו ולא יסקרו ולא יעלו על לב לעולם, ולא ידעו אלו הפתאים. חכמי הלז כי ראוי לקבל האמת מכל האדם ואפילו שיהיה פחות ממונו או מעט אחר, ואם יכתוב ממה שאמר בשמו יכתובה חין ראוי להניע אל האומר אלא על האומר כמו שאמר החכם דע ה אמת ודע צעליה כמו שזכרתי זה **באגרת הויכוח**.

3) **א' חכמה ציבאנו** כתב צפירו היקר דרך אמונה שאמר צ' שער ג': מלאחי שס חכם מוסלל ומפילוסופי היונים דבר זה ענינו, פעם אחת נכנסתי להחוכה עם חכם מחכמי ישראל והתחלנו לדבר בחכמה העצב ולא היה צעיי הרבה ואחר ונכנסו בחכמת אלהות והעלני באלהותו אל שלא הייתי יכול לנסור ולהצין עד שהתשלתי לאל יתן לי שכל להציוו ע"כ. וצ"ר [הוא אצ"ן רש"ד] אשר היה מגדולי הפילוסופים אמר צוקן פסרו המיוחד הפלת הפלס שהחכמות היו נאלצות בישראל. הנה א"כ לימוד החכמות הסן מחוייב לכל צעלי שכל צלי ספק . . .

ונפרט עם אורך הגלות אשר הספין עייני ישראל ואצדו החכמות הרבות הונאלצות צהם והקפריים אשר חפרום החכמים צעיי החכמה התיא, וכבר נאלל ספר אחד צין הולרים פשאו חכם יוני שמו גיהותציו הציא צו דברים רבים מקפרי חכמי ישראל

ע"כ הסיקרה והסתלקותו וזכר שנות החכמים ההם אשר היה הוא והם בזמן בית שני והחכם היחי הוא צנה ספרו כלו על שהכמה האמיתית והסתלקותו השלמה אינו נמלא ולא כ"ל זין יהודים ועם היותו יוני האריך זקנה לזון הקדש והכמות היולדות עמנו ובשנת חכמת ישראל הרבה מאל ובתוך דבריו על להיות כי אם היה שגולתה החכמה זין חכמי יון שהיא גולתה מישלל ה"ל אונר חלוקתם להלמייו אם הייתי נוספר לכס חכמת הפילוסופים מאין צאה ואין גולתה השממו בזה ויענו אותו הן הארון שנתה ונגיל ע"כ ח"ל רוב חכמת הפילוסופים צאה חלינו מאריקטנו החכם אשר אם יעצ צעייכס חספר לכס איכות צאה חלינו ואין שמענוה ומיו אמרו כי הארון אמור ואז התחיל ואמר הוא היה איש יתקף אורע ישראל ירשלי ומני קוליס ומשע צנימין על לשמועתו מהאיים הכחוקים אשר באשיח וידר מההרים חלינו ויש עמנו ימיס רבים פ"ל יסופיא הו"ל יך מאתנו ויורת הרצה מאל הניח חלינו ולמדנו ומין ע"כ: ור שם עוז המצבר כהצבסר העשלות כ"ח ו"כ: ובעלמיוס זכר כי הוא שלח לכהנים שצירושלים להעתיק לו ללשונו חכמי החכמות שהיו שם.

4) חספר הכ"ל ל"ל אצרהס ציצאנו נאמר ג"כ: ואם אמור יאמרו נמלאו חכמים צלומתס יולאים מן הכלל והנה חכמים רעים וחטאים וממדות ומגות נשיב צנה כמשנת החכם כי גם אחתו נראה אחרים בלתי משיגים ובלתי יודעים זדיעות המופתיות ידעס כלל ונקראים חכמים בעצור אשר העמיקו בחכמת התלמוד הקדושה ככתבה עם שלח הזינו חוכיות חכמים המאמרים הקגוליים אשר הם חכמת האלהות צאנה והנה הם חכמים רעים וחטאים יולאים מן הכלל ג"כ ונכלל שכן נוי שלח קרא ושנה אשר אחתו רואים מהס העמיקו שחתו החכמים החטאים האלה בצנפותם צחליים ובעירותם והמשונה היא מאמר החכם האומר כי הסיקרה והעיון והידעס אי זו שיהיה לא יסירו האדם מן השלמות ולא יושך מידעיהם רשע וחסנה אצל בהסך ואם ראה נראה חכמים מה יהיו רשעים עם לימוד החכמות ההם סנה אין החכמות ההם הקצה ברשעותם אצל רוע ומגס שאם לא יהיו חכמים היו יותר רעים ואכזרים וחטאים ולזה הבלתי יודעים הם רעים כלפעונים ולזה אין שגאה כשגאת עם הארץ לה"ח שם הפכיים בכל ונכלל . . . . ואם נמלא חכם נה כחלישע אחר רשע ורע לא יצב לו הנה החכמה אצל רוע מוגו ואם לא היה חכם היה יותר רשע.

5) זכ"ל פריס קובץ 873 האגרת הזאת מחלטה צנה הלשון: "הצרך ויהעלה הצורח אשר זכר הכשנה המנחה אוהציו צענגלי האמת המגלה להם שער המעיר קרובו לחפש צחכמה ומצא להם המורה המוליאם לאור גדול מאפלה יתבשר ויתרומם על כל צרכה וחסלה ח"ר שם עוז צן ר' יוסף צן פלכה" ונסיימה שם צנה הלשון: "ועוד אחצר לך ספר שלישי צעות הפילוסופים והם צלומותו הפילוסופים האמתיים הציחו מופת עליהם ולפי נה שאמרו הפילוסופים לריך החסיד השלם להפרי לאמונתם, והם הספר הקרא צמך דיעות הפילוסופים והלמוד חמיחות על פי תורתנו, השיי חסיד ונה עוז ונה כעים יהיה זה אחלה פניך כי חמלא להבנים כי לאחלה נפשי ער מאל חליהם, השיי חכס חלי חמלא שאלהך וציוס הזה חלה לחצר בצורה שדי, השלם האגרת, העתקותו חלה הן עדות נאונה שנספת כ"י פריס משונה ג"כ מנו חתנו, — צ"ח דפוס פראג ע"י שמעלקי צן חיים שמעלי שם משמחתו של המחבר ככה. בלקירה.